

Романова Л. В.³⁹*Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна)*<http://orcid.org/0000-0003-2292-6616>**Корольов Д. В.⁴⁰***Європейський університет (Київ, Україна)*<https://orcid.org/0000-0002-7925-0330>

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БІЗНЕСУ

Досліджено передумови виникнення інноваційних технологій. Розкрито окремі аспекти їх впливу на підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Висвітлено наслідки динамічного розвитку інноваційних досягнень.

Ключові слова: інноваційний розвиток, джерела фінансування, інноваційна активність, науково-технічний потенціал, нові технології, наукоємність, конкурентоспроможність.

РОЛЬ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БИЗНЕСА

Исследовано предпосылки возникновения инновационных технологий. Раскрыты отдельные аспекты их влияния на повышение конкурентоспособности бизнеса. Освещены последствия динамичного развития инновационных достижений.

Ключевые слова: инновационное развитие, источники финансирования, инновационная активность, научно-технический потенциал, новые технологии, наукоёмкость, конкурентоспособность.

ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMIC DEVELOPMENT AND BUSINESS COMPETITIVENESS

Reasons of innovative technologies appearing are analyzed. Some aspects of their influence on increasing the competitiveness of the business are revealed. Results of a dynamic innovative achievements development are lightened.

Keywords: innovative technologies, postindustrial society, inventing, innovation and technical field, science intensity, competitiveness.

Актуальність проблеми. На сьогодні розвиток інноваційних технологій сприймається багатьма як спосіб вирішення найбільш складних соціально-економічних проблем. Значна кількість наукових досліджень присвячена даній тематиці. Динамічний розвиток інновацій у провідних країнах світу спонукає науковців шукати пояснення основним закономірностям виникнення та функціонування інноваційної діяльності. Тема впровадження інноваційних технологій є однією з найбільш актуальних на сьогоднішній день, оскільки саме інноваційно-технічна сфера вважається каталізатором розвитку багатьох країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості, закономірності та перспективи розвитку інноваційних технологій цікавлять багатьох зарубіжних та

³⁹ **Романова Лідія Василівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу, Міжрегіональна академія управління персоналом (Київ, Україна)

⁴⁰ **Корольов Дмитро Владиславович**, студент аспірантури, Європейський університет (Київ, Україна)

вітчизняних вчених. Серед українських дослідників, які займаються данною проблемою, можна назвати: В.О. Сизонен ка, Д.М. Стеченка, В.Л. Осецького, Л.М. Кириленко та інших. Серед зарубіжних вчених — П. Друкера, Е. Тофлера, Дж. Гелбрейта, Р. Тібольда та інших. Не дивлячись на значну кількість праць, присвячених даній тематиці, існує не обхідність більш глибокого осмислення ролі інноваційних технологій у розвитку бізнесу та суспільства.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення ролі інноваційних технологій у суспільному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу через призму основних векторів його функціонування.

Результати дослідження. Досягнення науки і технології визначають не тільки динаміку економічного зростання, але і рівень конкурентоспроможності держави та бізнесу у світовому співтоваристві. На жаль, Україні поки пишатися нічим: її частка у світовому ринку наукомісткої продукції складає близько 0,3%, а частка інноваційної продукції - менше 5% від загального обсягу промислової продукції [6, с. 37]. Головна мета інноваційного типу розвитку полягає в отриманні максимального економічного ефекту від кожної одиниці впровадженого і перетвореного на товар винаходу та ідеї. Можна стверджувати, що в даний час в Україні державної інноваційної політики не існує. Разом з тим інтелект і знання є одним з головних резервів країни, причому єдиним відновлюваним ресурсом. Для його застосування у країні є головне - це освічені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, тому що немає внутрішнього попиту на інтелект і нові знання, немає інфраструктури, яка цей попит забезпечить.

Основою сучасних технологій є фундаментальна наука, яка створює інтелектуальні ресурси суспільства, основу сучасної технології. Впровадження моделі інноваційного розвитку національної економіки (які функціонують в економічно розвинутих країнах) України суттєво ускладнює існуюча структура ВВП. Найбільша питома вага в українському експорті в 2019 р належить продукції : АПК та харчової промисловості (44,2%), металургійного комплексу (20,5%), машинобудування (11,0%), мінеральним продуктам (9,7%). [4]. А власники цих виробництв до останнього часу фактично не здійснювали технологічну модернізацію промислових підприємств, оскільки й без цього мали певні конкурентні переваги на світових ринках за рахунок відносно дешевої робочої сили, сировини та енергоносіїв. У посткризовій економічній ситуації стан зовнішньоторговельного балансу української економіки лише погіршується, що підкреслює стратегічну безперспективність теперішнього місця України. Основна стратегія тих, хто контролюють бізнес ключових секторів української економіки, – збільшити свої прибутки, ігноруючи загальну деградацію національного господарського комплексу, зростаюче технологічне відставання, кризові процеси у науці та освіті [9 с. 141]. У розвинутих країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60–90%, тоді як в Україні він складає менше одного відсотка. Хоча Україна за кількістю науковців входить до першої десятки країн світу [3, с. 77].

Для дослідження ролі інноваційних технологій у суспільному розвитку та підвищенні конкурентоспроможності бізнесу необхідно визначити основні поняття. Технологія — це спосіб перетворення матеріальних ресурсів у готовий продукт, який споживається та або використовується всередині домогосподарства чи бізнесу або створюється з метою виведення його на ринок. Усі речі, створені людством, окрім об'єктів нематеріальної культури, є результатом технологій. Технології, які використовуються у виробництві, суттєво відрізняються від технологій мистецтва рівнем їх стандартизованості. Виробничі технології є уніфікованими та чітко стандартизованими, мистецькі, здебільшого, — унікальні та неформалізовані. Інноваційні технології спочатку також характеризуються унікальністю, проте з часом перетворюються у чіткий алгоритм. Новизна — це часова характеристика будьякої матеріальної чи не матеріальної речі, створеної людиною. Відповідно, кожна технологія свого часу була інноваційною. У свідомості багатьох людей інноваційні технології постають як результат науково-

технічного прогресу. На справді, інноваційні розробки супроводжували людство протягом всього періоду його розвитку. Впродовж дуже тривалого відрізка часу інтенсивність їх впровадження була порівняно невисокою. Лише починаючи з XVIII—XIX століття, їх реалізація стає дуже динамічною. Варто поставити собі питання, які основні причини сприяли виникненню інноваційних розробок, і чому інтенсивність їх впровадження настільки зросла впродовж останніх десятиріч. Нові технології дозволяли прискорити процес перетворення природних ресурсів у споживчі блага. Чим більш інтенсивним ставало вищезгадане перетворення, тим більшою мірою зростали потреби споживачів. В очах останніх продукція вироблена в індустріальну та постіндустріальну епоху стає менш цінною не з точки зору здатності задоволення потреб, а через порівняну "легкість" її виготовлення.

В постцифрову епоху для підвищення конкурентоспроможності бізнесу компаніям необхідно освоїти новий набір перспективних технологій, які стануть важливим каталізатором змін. Ключовим набором нових технологій є DARQ: технології розподілених реєстрів (Distributed Ledger Technology), штучного інтелекту (Artificial Intelligence), розширеної реальності (Extended Reality) і квантових обчислень (Quantum Computing). Щоб опинитися на гребені наступної хвилі інновацій і розвитку, бізнесу необхідно освоїти DARQ, як групу новітніх технологій. Але вже нині окремі технології DARQ змінюють ситуацію в різних галузях економіки [7]. Однак стан інноваційної діяльності в Україні більшістю науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципами частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки, тощо.

Нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності в Україні є фрагментарною, суперечливою і тому недосконалою. Виконання прийнятих законів в інноваційній сфері є незадовільним. Однак є визначеними підходи і кількісні орієнтири щодо здійснення структурних змін в Стратегії розвитку України на період до 2020 року, де основною метою є підвищення впливу інновацій на економічне зростання України. [8]. Все це свідчить, що структура і принципи управління інноваційним розвитком в Україні потребують докорінних змін. Ці зміни повинні бути спрямовані на вирішення основних проблем інноваційного розвитку економіки та конкурентоспроможності бізнесу. За останні роки не було реалізовано заходів у рамках інноваційної політики щодо поліпшення бізнес-середовища, стимулювання компаній до інновацій, розвитку різних інструментів підтримки технологічної модернізації, однак за наявності окремих поліпшень зберігається фрагментарність і нестійкість загального прогресу в даній сфері. До ключових проблем у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні належать такі [8, с. 24]: недостатня якість бізнес-середовища, збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках, а також за одержання державної підтримки; збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, обумовлених відсутністю державної технологічної політики й неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне і податкове адміністрування; недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності; взаємодія бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики поки що не має регулярного характеру, не забезпечує збалансованого вираження інтересів різних інноваційно-активних підприємств, особливо в нових секторах, що формуються; недостатня ефективність інструментів державної

підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств.

В економіці України домінує бізнес низько технологічних галузей виробництва, які можна віднести до малонаукоємних : добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів [1, с. 255]. Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів та недостатністю стимулів і пільг, але й структурою економіки. За умов збереження існуючої структури економіки навіть при збільшенні ВВП на 3–5 % за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що за існуючої структури економіки зростання ВВП на 1 % потребує ще більшого зростання витрат для цього. З метою досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки. В Україні сконцетровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість - в інноваційний висококонкурентний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності [6 с. 32].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що економіка України входить до стадії стагнації. В той час як традиційні чинники економічного зростання, які спиралися переважно на мобілізацію ресурсів, нагромаджених за тривалий період економічного спаду, практично вичерпано, належних зрушень в структурі економічної системи, які перевели б національну економіку в режим зростання, яке ґрунтується на інноваційному творенні нових ресурсів, поки що не відбулося. Враховуючи це, нагальною постає проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, яка постачається на внутрішній ринок, що необхідно для забезпечення конкуренції з імпортованими товарами не тільки за ціновими, але й за якісними характеристиками. Саме на виконання цього стратегічного завдання має бути спрямована інноваційна політика України. Перехід до дієвої державної політики інноваційного розвитку України є одним із першочергових завдань державного управління. Стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Всі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені в поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішні ринки з високотехнологічною конкурентоздатною продукцією. У реалізації цієї взаємодії і створенні таким чином економіки, заснованої на знаннях, роль державної влади є стрижневою. Тому пропонується розвиток державно-приватного партнерства як на державному, так і регіональному рівнях з метою забезпечення інноваційності бізнесу і соціально – економічного розвитку територій та підвищення рівня життя населення. Для забезпечення ефективного інноваційного розвитку економіки доцільно створити також фонд сприяння формуванню малих підприємств у науково-інноваційній сфері; запровадити мінімальні орендні ставки для малих інноваційних фірм; встановити квоти для малих інноваційних підприємств при формуванні держзамовлень на інноваційну продукцію; створити керовану інноваційну модель розвитку країни шляхом затвердження національних пріоритетів, на основі яких необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес. Ці

програми мають ґрунтуватися на ресурсному і трудовому потенціалах України та забезпечити сталий, високотехнологічний розвиток економіки країни.

Бібліографічний список

1. Арутюнян С.С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період. *Вісник національного університету. Львів: Львівська політехніка*, 2018. № 691. С. 253–257.
2. Борейко В.І. Інновації як основа економічного зростання. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. С.42-48.
3. Гросул В.А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. 2015. № 1 С. 76–82.
4. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2019 році (за даними Держстату) URL: www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=30d3074d-6882-4aac-bc4f-f4af8a30b221&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkraini дата звернення 10.10.2020).
5. Ключник А.В. Організаційно-економічне забезпечення залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області. *Вісник аграрної науки*. Вип. 1. Миколаїв, 2018. С. 31-37.
6. Мерніков Г.І. Модернізація України і досвід Китаю: довідник. Житомир, 2016. С. 137–145.
7. Могилевська О.Ю. Маркетингова система в забезпеченні стійкого розвитку промислових підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Київ. КиМУ. 2020. 505 с.
8. Федулова Л.В. Концептуальні модель інноваційної стратегії України. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка*. 2013. Вип. 1. С. 87-100.
9. Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Проект : веб. сайт. URL: <https://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc>. (дата звернення 10.10.2020).

References

1. Arutyunyan S.S. Innovative component of the new model of economic development of Ukraine in the post-crisis period. *Bulletin of the National University*. Lviv: Lviv Polytechnic University, 2018. № 691. pp. 253–257.
2. Boreyko V.I. Innovation as a basis for economic growth. *Actual problems of economy*, 2018. pp. 42-48.
3. Grosul VA Problems of innovation in Ukraine: *Bulletin of the International Nobel Economic Forum*, 2015. № 1 pp. 76–82.
4. Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy ta posluhamy u 2019 rotsi (za danymy Derzhstatu) URL: www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=30d3074d-6882-4aac-bc4f-f4af8a30b221&title=DovidkazovnishniaTorgivliaUkraini (application date 10.10.2020).
5. Kluchnyk A.V. Organizational and economic support of attraction of foreign investments in agrarian sector of economy of the Nikolaev area. *Bulletin of Agricultural Science*. Vip. 1. Mykolaiv, 2018. pp. 31–37.
6. Mernikov G.I. Modernization of Ukraine and the experience of China: a handbook. Zhytomyr, 2016. pp. 137–145.
7. Mohylevska O.Yu. Marketynhova systema v zabezpechenni stiikoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia. Kyiv. KyMU. 2020. 505 p.
8. Fedulova LV Conceptual model of innovation strategy of Ukraine. *Bulletin of Kyiv National University*. T. Shevchenko. Ser. Economy. 2013. Vyp. 1. pp. 87–100.
9. Strategies of innovative development of Ukraine for 2010–2020 in the context of globalization challenges. Project: web. site. URL: <https://www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiyaUkr.doc>. (application date 10.10.2020).

AUTHOR'S ABSTRACT

JEL O30

Romanova L.⁴¹*Inter-Regional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)*<http://orcid.org/0000-0003-2292-6616>E-mail: romanovalida@ukr.net**Korolyov D.**⁴²*European University (Kyiv, Ukraine)*<https://orcid.org/0000-0002-7925-0330>E-mail: dima210496@gmail.com**ROLE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN ECONOMIC DEVELOPMENT AND BUSINESS COMPETITIVENESS**

Objective. The main goal of the innovative type of development is to obtain the maximum economic effect from each unit of the implemented and converted into a product invention and idea. It can be argued that currently there is no state innovation policy in Ukraine. However, intelligence and knowledge is one of the main reserves of the country, and the only renewable resource. The main thing for its application in the country is educated personnel and science, but, unfortunately, they are practically not used, because there is no internal demand for intelligence and new knowledge, there is no infrastructure that will provide this demand.

Methods. The aim of the research is to determine the role of innovative technologies in social development through the prism of the main vectors of its functioning.

Result. The emergence of new technologies is a consequence of man's desire to facilitate his own work, which is applied for obtaining consumer goods. In the process of reducing the orientation of society to the economic sphere, this is natural the motive turns into a desire to change incessantly environment in accordance with ever-increasing needs. Despite all the enthusiasm of the world and domestic community for current and potential successes in the field of innovation and technology, the development trends of modern society look quite threatening. Without radical breakthroughs in science and technology areas that would help launch regeneration mechanisms environment, further introduction of many innovative technologies can only deepen the social-ecological crisis.

Scientific novelty. Features, patterns and prospects for the development of innovative technologies are of interest to many foreign and domestic scientists. Among the Ukrainian researchers dealing with this problem are: V.O. Sizonenka, D.M. Стеценка, В.Л. Osetskoho, L.M Kirilenko and others. Among foreign scientists - P. Drucker, E. Toffler, J. Galbraith, R. Tibold and others. Despite the significant number of works devoted to this topic, there is a need for a deeper understanding of the role of innovative technologies in the development of society.

Particular significance. The transition to an effective state policy of innovative development of Ukraine is one of the priority tasks of public administration. The strategy for implementing this policy should be implemented on a systematic and consistent basis. All participants in the innovation process should be interested in combining their interests and efforts in the creation and application of new knowledge and technologies in order to enter the domestic and foreign markets with high-tech products. In the implementation of this interaction and thus the creation of a knowledge-based economy, the role of state power is central. Therefore, to ensure the effective innovative development of the economy, it is advisable to create a fund to promote the formation of small enterprises in the field of science and innovation; introduce minimum rental rates for small innovative firms; set quotas for small innovative enterprises in the formation of state orders for innovative products; to create a managed innovative model of the country's development by approving national priorities, on the basis of which it is necessary to launch strategic development programs that combine own scientific developments, own personnel support, domestic production sector and business. These programs should be based on the resource and labor potentials of Ukraine and ensure sustainable, high-tech development of the country's economy.

⁴¹ **Romanova Lidiya**, Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Marketing Department, Inter-Regional Academy of Personnel Management (Kyiv, Ukraine)

⁴² **Korolyov Dmytro**, Graduate student, European University (Kyiv, Ukraine)